

[Култура отпора](#)

СЛИКАР ЖЕЉКО ТОНШИЋ, УСПРАВАН И НЕПОКОЛЕБЉИВ У РУШЕВИНАМА
ЕВРОПСКЕ УМЕТНОСТИ

Изабрани ратник лепоте

„Још волим ја, још просипам недужну светлост, крв своју, за те” (Едит Ситвел)

Пише: Дејан Ћорић

Вилијем Батлер Јејтс, један од вођа Златне зоре, окултне групе најинтелигентнијих људи

Велике Британије с почетка двадесетог века, певао је: „Центар не држи више и анархија је провалила светом”. Каквог смисла има данас сликати и славити лепоту када је Марсел Дишан ненадмашну *Ћоконду* прогласио курвом, а историчари уметности његов писоар уздигли до уметничког симбола читаве епохе. Даље од тога могло се само удаљавати од људског и пропадати у бескрај света негативне теологије авангардизма. Појавили су се антихрамови, центри поништења светости, који доносе само хаос и расуло. Сви градови се полако претварају у један једини, у Некрополис, у живи електронски организам који ће челиком, струјом и апсурдом оковати целу планету, како је предвидео опат Пјер Тејар де Шарден. Посвуда оргије смрти, а Земља се претвара у пакао. Сатанизам, како уче свети оци православне вере, досеже до непрегледних понора теологије ништавила, иако у Старом завету пише: „Не бавите се злом”.

О свету изопачених вредности Жан д’Ормесон је писао: „Ако нико не зна да исцрта врт, изгради храм, напише оду, прослави култ богова – како је могуће обновити културу и цивилизацију, обновити радост живота и спознаје?” Модерну уметност и цивилизацију као царство инверзије први је са тог становишта сагледао Миро Главуртић, окултни вођа групе Медиала. Мирча Елијаде је приметио да су дојучерашњи богови уметности бачени на сметлиште, а лепота је, сматра Ханс Седлмајр, демолирана. У страху да не спрече појаву и стварање неког новог „генија”, критичари, историчари и теоретичари уметности укинули су сваки облик вредновања. На путу до коначног тријумфа постмодерне просечности и једнакости естетска скала као да не постоји. Критичар који би хтео да успостави нове, или да васкрсне старе вредносне критеријуме могао би се упоредити Дон Кихотом. Уколико би имао и неки идеолошки став супротан владајућој плутократији, био би анатемисан.

Уметницима који се супротстављају превласти бога Мамона неупоредиво је теже – они су уметничко подземље, изгнаници из данашњег галеријског света, мученици лепоте. У складу са надом Џозефа Бојса да уметник више никада неће узети кичицу у руке, некадашњи хероји париског салона сада би били би проглашени за кописте или кичере. Ни модернизам, међутим, није ослобођен кича.

У целој Европи постоји само један сликар који је захтеве симболиста за уметношћу, као крајњим изразом лепоте, довео до краја. Он нема монографију, сајт на интернету, каталоге, никада није самостално излагао, није члан ниједног удружења и нико о њему није писао. То је Жељко Тоншић, посвећеник сликарства, један од последњих који слика с бескрајном пажњом, срцем и душом. Можда је сада једино он способан да, попут Леонарда да Винчија, Вилхелма Лајбла, Милована Видака и неколико других мајстора, слику ради више година. Његово последње веће дело, *Апокалипсу*, сликао је три године. Рамови које израђује за своје слике, као што су то радили ренесансни мајстори, усклађени су са одређеном композицијом. У лим којим је током два месеца облагао рам

једне веће слике, а потом га воскирао, Тоншић је укуцао 18.000 ексерчића. У слике је унео сву своју енергију, испод слојева боје тајне записе, а током сеансе сликања је, уз кандило и тамјан, изговарао молитве.

Купци његових слика велике духовне и материјалне вредности уверени су да могу да лече њихове тешко оболеле супруге, па ниједно Тоншићево платно никада није препродато.

У чему је смисао оваквог потпуног предавања и упорног, витешког непосустајања? Није ли то можда егоцентризам мајстора који се уздигао изнад свих осталих и сада са те висине посматра људско стадо. Или је у питању хир, каприц неког коме су подједнако страни недоучени сликари као и авангардистички експериментатори који неуморно излажу пројекте и не помишљајући да би публици требало понудити макар мало уметности. Није ли то аристократски презир победника, хероја, оног ко је највише и најбоље урадио, и тако одбацио све слабости и прљавштину овог времена.

Жељко Тоншић се можда последњи тако поносно, елегантно, вешто и слободно уздигао изнад рушевина европске уметности. Неки од највећих умова су Београд проглашавали тајним центром света, а Тоншић је произашао из београдског езотеријског круга и превазишао све уске оквире и одређења. Спасао се из света трулежи, виноу се за живота у царство доброте, лепоте и истине, досегао до космичке, онострани светлости. Његова магија, његови снови и слава која расте указују да је изабран. Мислиоци, монаси и уметници попут њега својим чинодејствовањем бране овај свет од потпуног распадања, пламте духом, отварајући свете путеве. Неки то чине можда само у име неког цвета или великог белог облака. За њега је култ савршенства и форме изнад свега. Ратницима за лепоту овај свет заправо ништа не значи. Њиховом делу се не може ништа ни додати нити одузети. <

(Јун 2005)

Прилог

„Однесите ми тај крст. Како је један уметник могао тако рђаво приказати црте Божије.”

(Последње речи Антоана Ватоа)

*„Признајем да у уметности не мрзим претераности; умереност ми се никада није чинила
знаком јаке уметничке
нарави .”*

(Шарл Бодлер)

„Рад је мање досадан од забаве.”

(Шарл Бодлер)

„Ја тврдим да је свет завера хуља против честитих, ниткова

против племенитих.“

(Ѓакомо Леопарди)